

DE AVOND NA DEN SLAG AAN DE MOSKOWA OF VAN BORODINO.

(7 SEPTEMBER 1812.) (1).

(INGEZONDEN.)

Het was achtermiddag geworden en een ieder verlangde naar het einde van den zoo bloedigen dag. Uitgeput door ongehoorde inspanningen, verminkt en verbijzeld door de slagen, welke de beide legers elkander hadden toegebracht, waren deze niet meer in staat, eene ernstige en beslissende poging aan te wenden.

Zij stonden tegenover elkander, niet meer bij magte te handelen; en al hoorde men nog semwijlen het musketvuur of het donderend gebulder van het geschut, het was voor iedereen duidelijk, dat de weêrzijdsche uitgeputte fysieke en zedelijke krachten niet toelieten den strijd langer voort te zetten.

Vele regimenten van het Fransche leger, vooral zij, welke de hoofdpunten der stelling hadden moeten aanvallen of verdedigen, waren op weinige manschappen na vernietigd, en ter naauwernood waren deze nog in staat hunne adelaren te beschermen.

In den voorbeeldeloos hardnekkigen strijd waren van de Russische zijde alle reserven gebruikt, zoodat het niet te verwonderen was dat alle gedeelten der beide legers gelijkelijk getroffen waren.

Om zich een denkbeeld te kunnen vormen van den toestand van sommige korpsen van het Fransche leger op het einde van den slag, moet men ooggetuige zijn geweest van al de ellende en verwoestingen welke op het slagveld zijn geleden en aangerigt, en van de groote en talrijke offers welke dien dag aan de bedoelingen en ontwerpen des Franschen Keizers zijn gebracht moeten worden.

Van de twee brigaden ligte kavallerie van het 5^e groote legerkorps, in den morgen van den dag des gevechts, aan het 2^e groote kavallerie reserve-

(1) In een der vroegere Nummers van dezen Jaargang hebben wij herinnerd aan de verdiensten van den gener.-maj. GEISWEIT VAN DER NETTEN, en daarbij gesproken van de groote menigte stukken, over allerlei onderwerpen handelende, welke door hem zijn nagelaten. Het hier volgende artikel is door een zijner vereeiders bewerkt uit de aantekeningen, die de generaal v.^r N. als ooggetuige verzameld had.

korps toegevoegd zijnde, waren achtereenvolgens de drie hoofdbevelhebbers gesneuveld; door het vijandelijk geschutvuur in de door hen tot het uiterste toe verdedigde stelling, bijna geheel vernield, werden zij vervangen door de schoone Italiaansche dragonder-divisie, terwijl aan haar het bewaken en het des noods verdedigen der veroverde schansen werd opgedragen.

Tot eene van die brigaden behoorde het 11^e regiment huzaren, vroeger genaamd het 2^e regiment Hollandsche huzaren, dat ook toen nog bijna uitsluitend uit Hollanders bestond.

In het begin van het jaar 1812, toen het den Rijn overtrok, telde het 1100 bereden manschappen, en daarvan waren, na den slag aan de Moskowa, slechts 46 man overgebleven!

Dat overschot van het eenmaal zoo schoone regiment, dat in het Fransche leger zijnen goeden naam eervol heeft opgehouden, en roemrijker dan door gebrek en ontberingen, slechts door vuur en staal uit de gelederen des legers verdween, werd toen aangevoerd door eenen tweeden eskadronskommandant, die door het sneuvelen en buiten gevecht geraken van alle hoogere officieren, geroepen was tot het bevel over de geheele brigade. Hij — het was de ritmeester CORNELIS ANTONIUS GEISWEIT VAN DER NETTEN — voerde dat overschot van het 11^e regiment huzaren op de hem aangeduide plaats, eene laagte achter de groote Russische verschansingen, en gelastte, om eenigermate de afgematte paarden te verligten, af te stijgen, zonder de gelederen te verlaten.

Die officier, als door een wonder gespaard, rustte, de teugels op den hals van het paard lateude liggen, met den arm tegen den zadel, en hield zijn strakken blik gevestigd op hetgeen zich in die ontzettende oogenblikken aan zijn oog vertoonde. Het was een onbeschrijfelijk tooneel van verwoesting en ellende, een door het bloed van zoovele dappere krijgsmakkers doorweekt, door het kruid zwart geschroeid, door de granaten omwoeld terrein; onbegaanbaar, door het ontelbaar aantal lijken van menschen en paarden, bedekt met zieltoogenden en hunne verscheurde ledematen, met wapens, gereedschappen, verbrijzelde kruid- en transportwagens, omverworpen stukken geschut, kogels, enz.; een aanblik, welke ieders hart met weemoed moest vervullen, zelfs van hen, die door de oorlogsjammeren en gevaren, door kommer, gebrek en maandenlange ongelooftelijke inspanning, tot eene bijna volkomen gevoelloosheid schenen te zijn overgeslagen. Het was als of een uitgebreide vulkaan zijne verwoestingen, met die van het woeden der menschelijke hartstogten gepaard, hier in al hare ijselijkheid vertoonde.

In diepe overpeinzing, geheel en al overgegeven aan die vreeselijke gewaarwordingen, welke gedurende den geheelen dag zonder ophouden, zich van het eene tot het andere uiterste hadden afgewisseld, nog bedwelmd van den geweldigen schok, waarmede een zijn chakot treffende kanonkogel hem bijna van het paard had geworpen, in de pijnlijke onzekerheid of de slag gewonnen, dan wel onbeslist gebleven was, stond die officier nog op de hem aangewezen plaats, toen een stafofficier hem voorbij rennende, naar eenig punt op het slagveld wees en hem toeriep: »*Monsieur l'officier prenez garde à vous, vous allez sauter à l'instant.*» Ter naauwernood was die officier uit het gezigt verdwenen of eene zware ontploffing deed zich hooren, en men bemerkte onmiddellijk daarop, dat door

het daardoor op het slagveld verspreide vuur, eene menigte opeengehoopte kaissons met ammunitiën gevuld, zeer waarschijnlijk in de lucht zouden springen, zoo men het vuur in de nabijheid daarvan niet kon meester worden, en welk lot de tot dusver gespaarde troepen en hulpeloos daar liggende gekwetsten dan te wachten stond!

Als door eene plotselinge ingeving het dreigend gevaar en het eenig redmiddel inziende, keert de ritmeester zich tot den nabij hem staande, onversaagden, door zijn moed beproefden opperwachtmeester VERBOOM (1); beiden begeven zich naar de plaats des gevaars, en het gelukte aan hunne pogingen, het vuur in de nabijheid der kaissons, en dat reeds aan de sleeptouwen van gesprongen kaissons dreigend voortsnelde, uit te dooven en daardoor nieuwe groote onheilen voor te komen.

Het was als of aan den dag geen einde zou komen. Ieder zag reikhalzend naar den avond uit; en geen wonder! van des morgens 6 tot des middags 4 uur, had de strijd met voorbeeldeloze woede geduurd, en bij de wederzijdsche algeheele uitputting, was hij oogenschijnlijk onbeslist gebleven.

Met het vallen van den avond zag men een aantal korpsen, die dringend rust behoeften, 't zij op aanwijzing of uit eigen beweging de stellingen hernemen die zij vóór den slag hadden bezet. Zoo stelde zich ook de brigade lichte kavallerie, na vruchteloos op bevelen gewacht en te vergeefs den Koning van Napels gezocht te hebben, in beweging, om op de hoogte vóór de op den 3^{den} September vermeesterde redoute, den nacht door te brengen.

In stilte en met treurig gestemde gemoederen, trokken de geringe overblijfsels langzaam over het met lijken en paarden bedekte slagveld, waarvan, door de duisternis nu aan veler oog al het afgrijselijke verborgen bleef, schoon niettemin de jammerkreten der ongelukkigen die er hulpeloos lagen, ieders oor troffen. Hoe diep ieders hart door zulke tafereelen moest bewogen worden, werden er toch gevonden, die in geheel andere stemming verkeerden en zich niet ontzagen op roof en buit uit te gaan, de dooden of stervenden te plunderen en te berooven van 't geen zij van waarde bij zich droegen.

Op den terugmarsch vertoefden zij een oogenblik bij een der ambulances, in de hoop van aan een vriend of bekende eenige verligting of bijstand te kunnen aanbieden. De aanblik dezer plaats moet onuitwischaar in 't geheugen gebleven zijn van allen die haar dien nacht aanschouwden: In eene laagte, bij een aantal hoogvlammende vuren, omschoold door een talrijken drom te voet en te paard, zag men in het midden eener ruimte, eenige gedaanten (blootshoofd, met ontbloote armen, druipend van bloed) bezig met half naakte krijgslieden, in allerlei houdingen geplaatst, op eene wijze behandelen, die den oningewijde eene gruwzame foltering moest toeschijnen, welke de vreeselijkste jammerkreten, die bij tusschenpoozen in de ooren drongen, schenen te bevestigen.

Naderbij komende veranderde het fantastische der verte in eene nog ontzettender wezenlijkheid der onderscheiding. Digte rijen van op aller-

(1) Later majoor bij de O. I. huzaren op Java.

hande wijze gekwetsten, ieder oogenblik door nieuw aangebragte vermeerderd, smeekten hartroerend om hulp, welke slechts aan weinigen, in oogenblikkelijk doodsgevaar verkeerende, verleend kon worden, die menigmaal onder de behandeling den adem uitbliezen, en dan, ter zijde geschoven, de hunne beurt wachtende ter zitplaats dienden.

De meesten waren vreeselijk verminkt, daar het in dezen slag de hoofdrol spelende geschut de zwaarste kunstbewerkingen noodzakelijk maakte, welke, bij gebrek aan tijd en behoeften, met eene overhaasting verrigt moesten worden, welke huiveren deed.

Stapels afgesneden ledematen, de met bloedplassen bedekte grond, de rond verspreide lijken vormden een niet te beschrijven tooneel.

En bij dit ijzingwekkend gezigt werd men menigmaal nog getroffen door de houding van mannen, wier voorbeeld den zwakke tot moedbetooning en volharding aanspoorde, en waarvan de herinnering, bij ieder die er ooggetuige van is geweest, gewis levendig zal zijn gebleven.

Zoo vroeg een rijdende artillerist der keizerlijke garde, wiens arm door een kanonkogel verbrijzeld was en die slechts met ongeduld wachtte naar het oogenblik dat het zijne beurt zou zijn om te worden geamputeerd, aan den ritmeester GEISWEIT VAN DER NETTEN, met de meeste koelbloedigheid: *„Mon officier, voudriez vous bien me donner un peu de tabac pour remplir ma pipe, en attendant mon tour!”* Zoo hoorde men een bataillonschef, wiens arm was afgezet, naar het verloren ledemaat vragen, dat hij achter op het paard liet pakken en waarmede hij wegreed, alsof hem niets ware overkomen.

De huzaren van het 11^e regiment, al de ellende en jammeren achter zich latende, kwamen eindelijk op de hun aangewezen plaats, welke ook de andere brigade lichte kavallerie van den generaal BEURMAN, — of liever de overblijfselen daarvan, als hebbende ook zij in den slag zeer groote verliezen geleden, — bereikt hadden.

Dit punt was aan den voet van eene hoogte, met kreupelbosch begroeid, dat naauwelijks voor brandstof geschikt was en hoegenaamd geene beschutting opleverde tegen den scherpen noordoostenwind, die met het vallen van den avond hevig was opgestoken. Zonder stroo, zonder eenige bedekking, op den grond gezeten bij een klein smeulend vuur, zonder levensmiddelen of voeder voor de paarden, moesten de weinige overgeblevenen der schoone brigade lichte kavallerie aldaar den nacht doorbrengen, om uit te rusten van de vermoeijenissen van den dag!

Wel gelukte het na vele inspanningen, eenig drinkwater en eenig brood, te bekomen, hetwelk men bij de gedooide Russen gevonden en door de duisternis niet eens bemerkt had dat met bloed was doorweekt; maar dit was toch van weinig beteekenis, en men moest, om den honger te stillen, tot het vleesch der gedooide paarden, zonder zout, op het rookende groene rijshout een weinig geroosterd, zijne toevlugt nemen. Alle poelen en plassen waren in vloeibaren modder verkeerd, daarbij een bloedreuk uitwasemende, die de paarden met afschrik deed terugdeinzen, doch door den mensch niet versmaad werd.

Aldus bragt men den nacht op het slagveld door. Steeds scherper blies de wind op de onbeschutte hoogte, die de om hunne zwakke vuren gelegerde krijgslieden van koude deed verstijven. Tusschen iedere windver-

heffing, door het houtgewas gierende, vermengde zich, als toonen uit de wereld der geesten, het jammergehuil der tallooze, hulpeloos op het slagveld liggende gekwetsten, dat ijzingwekkend tot hier overgalmde, doch al zwakker en flauwer werd gehoord, naarmate de strenge koude het levensbeginsel in de afgefolterde lichamen uitdoofde, het weinig overgebleven bloed deed stollen, en eindelijk door het zwijgen des doods vervangen werd. Eindelijk graauwde de morgen, zoo vurig gewenscht, zoo angstvol te gemoet gezien, koud en guur, als voorbode van eenen onaangenen herfst dag, volkomen in harmonie met het tafereel dat hij verlichtte, en aan den verbaasden blik den vollen omvang der ijselijkheden vertoonende, die het zoo ruimschoots bevatte. Daár waar de strijd het hevigste had gewoed, in de nabijheid der veroverde verschansingen, lagen de lijken opgehoopt; zoo ook in de holle plaatsen, waarheen de zwaargewonden eene toevlugt gezocht en meerendeels den geest gegeven hadden. Vriend en vijand menschen en paarden onder elkander en opeengehoopt, met verbrijzelde voertuigen en reddeloos geschut, in de zonderlingste ophooping en tegenstelling; tallooze gekwetsten, wier stroomend bloed door de nachtkoude was gestold, die, door den morgen uit hunne verdooving gewekt, tot het bewustzijn van hunnen ijselijken toestand geraakten en met hartbrekende jammertoonen hunne onuitsprekelijke smarten uitgilden, of met brekend oog het mededoogen inriepen, en in wanhoop degenen die hen naderden smeekten, door een spoedigen dood, een einde aan hun lijden te maken; — ziedaar wat zich bij iederen voetstap vertoonde.

Bij zooveel en veelsoortig menschelijk lijden werd evenzoo in hooge mate het mededoogen opgewekt, op het gezigt van duizende trouwe medgezellen, het edele paard, waarvan er hier meer dan ooit te voren ten offer der krijgswode waren gevallen, of in den deerniswaardigsten toestand rondwaalden.

Aan de ligte kavalleriebrigade gelukte het eindelijk, na lang zoeken, het verblijf van den Koning van Napels op te sporen, van wien zij het bevel ontving, met de jonge garde het slagveld te bewaken en eene stelling bij de groote Russische batterij in te nemen.

Een ten allen tijde ijselijk verblijf is dat op een slagveld; zooveel te meer moest zulks voor de jonge garde en de ligte kavallerie dit zijn, waarvan de wedergade in moorddadigheid niet te vinden is. Met het schemeren van den dag begon het doodenveld zich te verlevendigen; van de strijdenden en ligtgekwetsten verlaten, zag men het thans door kleine troepen doorkruisen, de een om een geliefden makker op te sporen, de ander om een zwaargewonden hulp te bieden. Diepe ernst was de uitdrukking van elks gelaat, hier afgewisseld door een blijden uitroep, bij het vinden van een gezochten, daár, door een gesmoorden kreet van jammer, over het levenloos lijk van een waarden vriend, of wel gevolgd door de trekken van stille wanhoop over de onmogelijkheid om doodelijk verwonden te verkwikken, die men hulpeloos aan hun wreed lot moest overlaten, en wie men zelfs den laatsten pligt niet kon bewijzen van hen een graf te delven, maar hen ten prooi van 't roofgedierte moest laten. Ontelbare scharen roofdieren, hier te lande zoo overvloedig, hadden hunne eenzame verblijven verlaten, en door den reuk van het bloed gelokt, volgden zij steeds de legers, die hen door een dagelijks vermeerderden overvloed als 't ware

uitnoodigden, zich op den rijken buit te vergasten, dien de geweldige sikkel des doods voor hen scheen te hebben afgemaaid.

Volgens getuigenis van beide partijen, bedekten 80,000 lijen en doodelijk gekwetsten dat slagveld; duizenden verminkten, en door honger en dorst afgematte krijgslieden werden nog daar bij aangetroffen. Naar gissing bedroeg het getal der gedooide paarden in den slag 25,000!

Alleen van de zijde der Russen waren in den slag, volgens hunne eigene opgave, 50,000 man verloren!

Voor al had de Russische infanterie vreeselijk geleden; bij het Fransche leger was het de kavallerie die op dezen dag de grootste offers had gebragt. Van de vier opperbevelhebbers der groote reservekorpsen, was MONTBRUN voor het front van het 11^e huzaren-regiment doodelijk getroffen, en waren de drie andere gekwetst.

Slechts weinig officieren werden in den slag geheel gespaard; de paarden waren door gebrek aan voeding en behoorlijke verzorging, uitgeput en niet meer in staat dienst te doen. Het was derhalve niet te verwonderen, dat de Fransche kavallerie na den slag niet bij magte was het geringste voordeel te trekken van de slagen welke de Russen waren toegebragt. Het is bijna ongelooflijk welk groot aantal manschappen der Fransche kavallerie in den slag gebleven zijn.

Het 9^e regiment Poolsche lanciers verloor op dien dag 22 officieren, en de Saksische brigade van den generaal THIELMANS, verloor bij het innemen van de redoute bij Semenowskoy en van de Rajewski-schans, 42 officieren, waaronder 28 gekwetsten. Van de 1050 man die vóór den slag in de gelederen stonden, waren er na den slag slechts 420 dienstdoende kavaleristen over.

Verschrikkelijk was het lot der duizende gekwetsten, zoowel van het Fransche, als van het Russische leger, daar de middelen tot behoorlijke verzorging ontbraken. Tot eer van de Fransche geneeskundige dienst te velde zij het aangeteekend, dat geen onderscheid werd gemaakt tusschen vriend en vijand, en dat zij die de meeste verpleging behoefden, ook het eerst geholpen werden.

Het onmeetbare klooster van Koloskoy, omtrent 2 mijlen achter het slagveld gelegen, was bestemd geworden tot verblijf der gekwetsten, en toch was dat gebouw op verre na niet voldoende om het groot getal dier ongelukkigen te bevatten. Het ergste was, dat het aantal geneeskundigen waarover beschikt kon worden, geheel onvoldoende was, en dat men volslagen gebrek had aan de middelen tot het verplegen en verbinden der gekwetsten. De gevolgen van een en ander zijn dan ook geweest, dat slechts een klein getal van hen is gespaard gebleven, en de meesten bij gebrek aan hulp en zorgen, bezweken zijn.

De geruchten dat de Russen waren teruggetrokken en hunne stellingen hadden ontruimd, bevestigden zich. De Franschen konden zich alzoo de eer van de overwinning aan de Moskowa bevochten, toeëigenen; maar zij hadden weinig reden om over de uitkomst van den slag voldaan te zijn. Zelfs Keizer NAPOLEON was dit niet.

Men verhaalde, dat, hoezeer hij alle regt had laten wedervaren aan de

dapperheid waarmede gestreden was, hij echter geenszins voldaan was over de verkregen uitkomsten, en toch, het was niet te ontkennen, hij had den Russen zware slagen en diepe wonden toegebracht.

Geheele korpsen van het Russische leger waren vernietigd geworden, meer dan 2000 officieren buiten gevecht gesteld, en alleen de Russische ruitery en de bespanning van het geschut, nog in vrij goeden staat gebleven.

Dat het Russische leger in den slag aan de Moskowa niet geheel is vernietigd geworden, had de Czaar te danken aan de krijgstucht welke in het Russische leger bestaat, aan de eigenaardigheid van den Russischen soldaat, die onbekommerd over het lot dat hem beschoren is, onwrikbaar pal blijft staan op de hem aangewezen plaats, tot dat hij al vechtende sneuvelt of gelast wordt zich te verwijderen. Het waren, wat de geaardheid van den soldaat betreft, in het jaar 1812 nog dezelfde soort van Russen, als die welke bij Zorndorf en Künersdorf vochten en waarvan FREDERIK de Groote zeide: *„Quand ou les a tué, il faut encore les pousser pour les faire tomber.”*

NAPOLEON schijnt dan ook het Russische leger uit dat oogpunt beschouwd en gewaardeerd te hebben, en zeer waarschijnlijk heeft hij om die reden het plan van aanval zoodanig bepaald, dat men moest trachten het linker centrum door te breken; alzoo niet volgende het, naar men beweert, door den maarschalk DAVOUST gedane voorstel, om den linker vleugel van het Russische leger te overvleugelen.

Door NAPOLEON'S plan te volgen, dat is: door in het centrum door te dringen, moest men in het Russische leger de hoofdleiding missen en de eenheid in het leger verbreken; het eenige middel om de onderscheidene gedeelten van het Russische leger in verwarring te brengen; en het schijnt dat NAPOLEON dit doel voornamelijk heeft willen bereiken.

Indien redenen voor hem van overwegend belang, welke door het daarover in de Gedenkschriften bewaard stilzwijgen slechts te gissen zijn, den Keizer niet verhinderd hadden, zijne bijna geheel ongebruikt gebleven garde in het vuur te brengen en de overwinning te voltooijen, zoo zou het Russische leger, magteloos opeengedrongen, gelijk het was, eene slagting en vernietiging niet ontgaan zijn, waarvan de nieuwe geschiedenis geen tweede voorbeeld oplevert, zoo als men die slechts in de Jaarboeken der Romeinsche Geschiedenis, in het verhaal van de oorlogen tegen de Barbaarsche volken, opgeteekend vindt.

De moed en de dapperheid des Franschen legers hadden op de Russen zulk een indruk gemaakt, dat het wel grootendeels daaraan toe te schrijven zal zijn, dat op den noodlottigen terugtogt des Franschen legers, zeer zwakke troepenafdeelingen, slechts de schim vertoonende van 't geen zij geweest waren, zich bijna ongehinderd door de Russen heen een weg konden banen, of deze noodzaken met een zwakke vervolging te vreden te wezen.